

МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

**НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА
ДИСЦИПЛІНИ**

**«Теорія та історія місцевого самоврядування»
(для бакалаврів)**

МАУП

Київ - 2016

Підготовлено доцентом кафедри державного управління та самоврядування
В. В. Утвенком

Затверджено на засіданні кафедри державного управління та самоврядування (протокол №10 від 20 квітня 2016)

*Схвалено Вченою радою Інституту соціальних наук і самоврядування
Г.А. Алієва Міжрегіональної Академії управління персоналом (протокол №9 від 29 квітня 2016)*

Утвенко В. В. Навчальна програма дисципліни «Теорія та історія місцевого самоврядування» (для бакалаврів). – К.: МАУП, 2016. – 23 с.

Навчальна програма містить пояснювальну записку, тематичний план, зміст дисципліни «Теорія та історія місцевого самоврядування», вказівки до виконання контрольної роботи, теми контрольних робіт, питання для самоконтролю, а також список літератури.

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Становлення та розвиток місцевого самоврядування в Україні потребує вирішення широкого кола питань, пов'язаних з будівництвом демократичної держави з ринковою економікою, розвинутою системою соціальних стандартів і гарантій для кожного її громадянина незалежно від місця проживання.

Важлива роль у демократичній державі належить місцевому самоврядуванню - головному елементу саморегуляції та самоуправління громадян. Місцеве самоврядування сприяє усуненню певної відчуженості населення від влади, є одним з механізмів, здатним підвищити ефективність управління на всіх рівнях.

Впровадження основ місцевого самоврядування потребує подальшого правового регулювання діяльності міських та сільських територіальних громад, їх рад, виконавчих комітетів, а також інформаційного забезпечення розвитку місцевого самоврядування.

«Теорія та історія місцевого самоврядування» - одна з дисциплін, що належить до тих, які створюють основну базу знань, необхідну для ефективної підготовки фахівців з менеджменту організацій, в галузі державного управління та місцевого самоврядування, міського господарства, а також для роботи в громадських організаціях.

Підготовка фахівців в сфері менеджменту організацій, а також соціології місцевого самоврядування і державного управління має на меті дати слухачам теоретичні знання та виробити в них практичні навички опрацьовувати й обґрунтовувати конкретні пропозиції, які стосуються актуальних проблем державного управління та місцевого самоврядування, діяльності громадських організацій, управління містом.

У зв'язку з цим у програмі вивчення дисципліни «Теорія та історія місцевого самоврядування» для студентів освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавр міститься як теоретичний матеріал, так і специфіка застосування отриманих знань та навичок на практиці.

У результаті вивчення дисципліни студенти повинні **знати**:

- теорію місцевого самоврядування як комплексну галузь права та державного управління;
- поняття та головні ознаки місцевого самоврядування, об'єкт та предмет, мету і завдання дисципліни;
- основні засади місцевого самоврядування як форми здійснення влади народом;
- матеріальну та фінансову основу місцевого самоврядування, яка включає комунальну (муніципальну) власність, муніципальний бюджет та фінанси, позабюджетні джерела доходів органів місцевого самоврядування тощо;
- роль територіальної громади в системі місцевого самоврядування;
- нормативно-правове забезпечення та правові основи здійснення населенням місцевого самоврядування;
- структуру органів місцевого самоврядування України;
- компетенцію та повноваження, види відповідальності в системі місцевого самоврядування, особливості реалізації конституційно-правових засад місцевого самоврядування в Україні;
- витоки місцевого самоврядування в Україні, розвиток системи місцевого самоврядування в добу Київської Русі, Галицько-Волинського князівства, Литовсько-Польський період та добу Речі Посполитої;
- роль козацтва та магдебурзького права в становленні та розвитку національної системи місцевого самоврядування;
- розвиток місцевого самоврядування в Українській Козацькій державі та Запорозькій Січі;
- наступ царизму на автономні права України, у результаті чого майже на століття була зведена нанівець система місцевого самоврядування в Україні;
- особливості розвитку місцевого самоврядування в Наддніпрянській та Західній Україні в XIX - на початку XX ст.;
- відродження та розвиток національної системи місцевого самоврядування в ході Української революції 1917-1920 рр.;

- специфіку розвитку місцевого самоврядування в Україні в радянську добу та на західноукраїнських землях в міжвоєнний період (20-30-ті рр. ХХ ст.); становлення інституту місцевого самоврядування в новітній історії України;
- особливості становлення та розвитку місцевого самоврядування в зарубіжних країнах;
- види муніципальних систем в країнах Європи, Америки, Азії та інших континентів і особливості проведення муніципальних реформ у зарубіжних країнах на сучасному етапі розвитку.

Нарешті, студенти зможуть порівняти вітчизняний та зарубіжний досвід розвитку системи місцевого самоврядування.

Отже, програма навчальної дисципліни «Теорія та історія місцевого самоврядування» спрямована на те, щоб дати слухачам знання теоретичних основ та застосування ними здобутих знань, умінь та навичок на практиці.

Дисципліна «Теорія та історія місцевого самоврядування» викладатиметься з урахуванням найсучасніших інтерактивних методик.

МАУП

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

дисципліни

«ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ»

№п/п	Назва змістового модуля і теми
	Змістовий модуль 1. Теоретичні основи місцевого самоврядування
1	Теорія місцевого самоврядування як комплексна галузь права
2	Основні засади місцевого самоврядування як форми здійснення влади народом. Теоретичні засади розвитку місцевого самоврядування.
3	Матеріальна та фінансова основа місцевого самоврядування
4	Правові основи здійснення населенням права місцевого самоврядування
5	Нормативно-правове забезпечення місцевого самоврядування
6	Територіальна громада в системі місцевого самоврядування
7	Інституціональна структура місцевого самоврядування в Україні
8	Реалізація конституційно-правових засад місцевого самоврядування в Україні
9	Компетенції та повноваження місцевого самоврядування. Відповідальність органів та посадових осіб місцевого самоврядування.
	Змістовий модуль 2. Історія українського місцевого самоврядування
10	Зародження елементів місцевого самоврядування на українських землях в епоху Середньовіччя (X - XVII ст.)
11	Місцеве самоврядування на українських землях у складі Російської та Австрійської імперій (XVIII - початок XX ст.)
12	Місцеве самоврядування в Україні в роки Української Національної революції 1917-1920 рр. та за радянських часів
13	Становлення інституту місцевого самоврядування в новітній історії України
	Змістовий модуль 3. Світовий досвід організації місцевого самоврядування
14	Види муніципальних систем в зарубіжних країнах

15	Сучасні муніципальні реформи в зарубіжних країнах
Разом годин: 150	

Зміст

дисципліни

Змістовий модуль 1. Теоретичні основи місцевого самоврядування

Тема 1. Теорія місцевого самоврядування як комплексна галузь права

Зміст теорії місцевого самоврядування. Основні принципи місцевого самоврядування. Методи місцевого самоврядування. Джерела права місцевого самоврядування. Структура права місцевого самоврядування. Норми та інститути місцевого самоврядування в Україні. Місце місцевого самоврядування в правовій системі держави.

Література [4; 15; 20; 23; 25; 26; 28; 40; 41; 44; 51]

Тема 2. Основні засади місцевого самоврядування як форми здійснення влади народом. Теоретичні засади розвитку місцевого самоврядування.

Поняття місцевого самоврядування. Завдання та функції місцевого самоврядування. Система та інститути місцевого самоврядування. Основні теоретичні концепції місцевого самоврядування. Правова основа місцевого самоврядування. Демографічна та територіальна основи місцевого самоврядування. Соціальні основи місцевого самоврядування.

Література [4; 15; 20; 23; 25; 26; 28; 41; 44; 51]

Тема 3. Матеріальна та фінансова основа місцевого самоврядування

Роль комунальних підприємств, установ та організацій в соціально-економічному розвитку міста. Комунальна (муніципальна) власність та її складові. Сутність і роль муніципальних фінансів в економічному і соціальному розвитку міст. Функції муніципальних фінансів. Особливості формування доходів та видатків муніципальних бюджетів. Сутність міжбюджетних трансфертів. Види міжбюджетних трансфертів. Особливості управління фінансово-економічними

ресурсами міст. Касове виконання муніципальних бюджетів.

Література [6; 7; 16-18; 24; 31; 35-37; 40-42; 56; 57]

Тема 4. Правові основи здійснення населенням права місцевого самоврядування

Участь населення у формуванні органів місцевого самоврядування. Норми, в яких закріплені правові гарантії місцевого самоврядування. Форми прямої демократії. Право на проведення місцевих референдумів. Інститути локальної демократії в системі місцевого самоврядування в Україні.

Література [4; 15; 20; 23; 25; 26; 28; 41; 44; 51]

Тема 5. Нормативно-правове забезпечення місцевого самоврядування

Сутність нормативно-правового забезпечення місцевого самоврядування. Види нормативно-правового забезпечення місцевого самоврядування. Об'єктивні передумови нормативно-правового розвитку місцевого самоврядування в Україні. Основні конституційно-правові теорії місцевого самоврядування. Інститут місцевого самоврядування в Україні та джерела його нормативно-правового забезпечення. Підзаконне регулювання місцевого самоврядування. Конституційні основи місцевого самоврядування в Україні. Законодавчі основи місцевого самоврядування в Україні. Підзаконні нормативно-правові акти в галузі місцевого самоврядування.

Література [1; 2; 9; 15; 19; 21; 25; 32; 41; 48; 52; 54; 58]

Тема 6. Територіальна громада в системі місцевого самоврядування

Сутність територіальної громади. Місце територіальної громади в системі місцевого самоврядування. Поняття територіальної громади в нормативно-правових актах України. Вітчизняні та зарубіжні теорії про територіальну громаду. Ознаки територіальної громади як первинного суб'єкта місцевого самоврядування. Види територіальних громад в Україні. Функції територіальних громад. Головні ознаки територіальної громади. Територіальна громада як суб'єкт підприємницької діяльності у сфері надання громадських послуг. Участь територіальної громади у місцевому самоврядуванні. Форми діяльності

територіальних громад.

Література [3; 5; 7; 14; 26; 27; 33; 34; 41; 47; 48; 58]

Тема 7. Інституціональна структура місцевого самоврядування в Україні

Поняття системи органів місцевого самоврядування. Види органів місцевого самоврядування. Представницькі органи місцевого самоврядування. Виборні посадові особи місцевого самоврядування. Обласні та районні ради. Сільський, селищний та міський голова. Виконавчі органи місцевого самоврядування. Статус депутата місцевої ради. Правове регулювання нових утворень в системі місцевого самоврядування. Служба в органах місцевого самоврядування.

Література [4; 15; 20; 23; 25; 26; 28; 41; 44; 51]

Тема 8. Реалізація конституційно-правових засад місцевого самоврядування в Україні

Засади поєднання форм безпосередньої та представницької демократії у здійсненні місцевого самоврядування. Правові засади взаємовідносин держави і місцевого самоврядування. Організаційно-функціональні та конституційно-правові засади місцевого самоврядування. Проблеми реалізації правових засад місцевого самоврядування. Особливості реалізації конституційно-правових засад місцевого самоврядування в Україні.

Література [4; 15; 20; 23; 25; 26; 28; 40; 41; 44; 51]

Тема 9. Компетенції та повноваження місцевого самоврядування. Відповідальність органів та посадових осіб місцевого самоврядування.

Сутність компетенції та повноваження місцевого самоврядування. Зміст компетенції місцевого самоврядування. Закріплення сфери компетенції та повноважень місцевого самоврядування в Конституції та Законах України. Сутність відповідальності органів та посадових осіб місцевого самоврядування. Основні види відповідальності органів та посадових осіб місцевого самоврядування. Особливості відповідальності органів та посадових осіб місцевого самоврядування.

Література [4; 15; 20; 23; 25; 26; 28; 41; 44; 51]

Змістовий модуль 2. Історія українського місцевого самоврядування

Тема 10. Зародження елементів місцевого самоврядування на українських землях в епоху Середньовіччя (X - XVII ст.)

Витоки місцевого самоврядування в Україні. Зародження елементів місцевого самоврядування в Україні в епоху Київської Русі. Розвиток місцевого самоврядування в Україні в Галицько-Волинському князівстві. Місцеве самоврядування в Україні в Литовсько-Польську добу. Розвиток місцевого самоврядування на українських землях в добу Речі Посполитої (1569-1648 рр.). Місцеве самоврядування в Українській козацькій державі (друга половина XVII - XVIII ст.). Самоврядування Запорозької Січі.

Література [8; 10; 23; 25; 29; 30; 39; 41; 43; 47; 48]

Тема 11. Місцеве самоврядування на українських землях у складі Російської та Австрійської імперій (XVIII - початок XX ст.)

Ліквідація інституту гетьманства та органів місцевого самоврядування в Лівобережній Україні царським урядом протягом другої половини XVIII ст. Ліквідація Запорозької Січі. Впровадження загальноімперських органів влади та управління на території Лівобережної та Правобережної України. Міські та сільські громади в Наддніпрянській Україні в першій половині XIX ст. Розвиток місцевого самоврядування в Західній Україні в XIX - на початку XX ст. Вплив земської реформи на розвиток місцевого самоврядування в Наддніпрянській Україні. Місцеве самоврядування в Наддніпрянській Україні на початку XX ст.

Література [8; 10; 23; 25; 29; 30; 39; 41; 43; 47; 48]

Тема 12. Місцеве самоврядування в Україні в роки Української Національної революції 1917-1920 рр. та за радянських часів

Революційна ситуація в Україні та організація діяльності органів місцевого самоврядування в період Української Центральної ради. Місцеве самоврядування в Україні в добу Гетьманату П. Скоропадського та Директорії УНР. Західноукраїнська Народна Республіка та її органи місцевого самоврядування. Місцеве самоврядування на західноукраїнських землях у складі Другої Речі

Посполитої, Чехословацької республіки і Румунської монархії. Місцеве самоврядування в Українській РСР (20-80 ті рр. ХХ ст.). Повноваження органів місцевого самоврядування (Рад) в Українській РСР в 20-80-х рр. ХХ ст.

Література [8-10; 20; 23; 25; 29; 30; 41; 46]

Тема 13. Становлення інституту місцевого самоврядування в новітній історії України

Декларація про державний суверенітет України та її вплив на становлення інституту місцевого самоврядування. Закон України "Про місцеві Ради народних депутатів Української РСР та місцеве самоврядування". Висвітлення місцевого самоврядування в Конституції України. Закон України "Про місцеве самоврядування в Україні" та його роль в становленні інституту місцевого самоврядування". Європейська Хартія місцевого самоврядування та її ратифікація Україною.

Література [3; 11-14; 20; 22; 30; 38; 41; 45; 49; 50; 55]

Змістовий модуль 3. Світовий досвід організації місцевого самоврядування

Тема 14. Види муніципальних систем в зарубіжних країнах

Основні види муніципальних систем в зарубіжних країнах. Англоамериканська (англосаксонська) модель. Континентальна модель. Іберійська модель. Радянська модель. Види організаційно-правових форм місцевого самоврядування в зарубіжних країнах.

Література [4; 5; 20; 25; 38; 41; 54; 59; 60]

Тема 15. Сучасні муніципальні реформи в зарубіжних країнах

Сутність здійснення муніципальних реформ в зарубіжних країнах. Мета та завдання проведення муніципальних реформ в зарубіжних країнах. Структурні реформи. Функціональні реформи. Недоліки в проведенні муніципальних реформ у зарубіжних країнах. Муніципальні реформи в країнах Європи.

Література [4; 5; 20; 25; 38; 41; 54; 59; 60]

ВКАЗІВКИ ДО ВИКОНАННЯ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ

Виконання контрольної роботи передбачає розвиток навичок самостійного пошуку необхідної інформації, опрацювання та осмислення теоретичного і практичного матеріалу. Вибір теми – довільний.

Контрольна робота виконується на скріплених аркушах паперу формату А4. На титульній сторінці вказуються: назва дисципліни («Теорія та історія місцевого самоврядування»); прізвище, ім'я, по батькові студента, домашня адреса; номер групи. Контрольна робота має містити план і список літератури та повинна складатися з вступу, кількох розділів та висновків. На останній сторінці ставиться дата виконання роботи та підпис студента. Роботу необхідно здати в наукову частину в установлений термін.

У ході написання контрольної роботи студент має використовувати вітчизняні та іноземні інформаційні матеріали, самостійно проводити пошук документальної та фактографічної інформації, здійснювати систематизацію та узагальнення даних, виявляти ключові моменти, використовувати електронну пошту та телеконференції, застосовуючи методи пошуку в мережі Інтернет.

До заліку чи іспиту студент допускається, якщо контрольну роботу оцінено позитивно.

ТЕМИ КОНТРОЛЬНИХ РОБІТ

1. Теоретико-методологічні засади місцевого самоврядування.
2. Теорія місцевого самоврядування як комплексна галузь права.
3. Основні засади місцевого самоврядування як форми здійснення влади народом.
4. Теоретичні засади розвитку місцевого самоврядування.
5. Роль муніципальної (комунальної власності) у формуванні фінансово-економічних ресурсів міст.
6. Особливості формування доходів та видатків муніципальних бюджетів.
7. Правові основи здійснення населенням права місцевого самоврядування.
8. Інститути локальної демократії в системі місцевого самоврядування в

Україні.

9. Інститут місцевого самоврядування в Україні та джерела його нормативно-правового забезпечення.
10. Світова практика нормативно-правового забезпечення місцевого самоврядування.
11. Поняття територіальної громади як первинного суб'єкта місцевого самоврядування.
12. Види та функції територіальних громад в Україні.
13. Інституціональна структура місцевого самоврядування в Україні.
14. Статус службовців органів місцевого самоврядування.
15. Реалізація конституційно-правових засад місцевого самоврядування в Україні.
16. Роль статутів територіальних громад як засобів реалізації місцевого самоврядування.
17. Компетенції та повноваження місцевого самоврядування.
18. Відповідальність органів та посадових осіб місцевого самоврядування.
19. Зародження елементів місцевого самоврядування на українських землях в епоху Середньовіччя (X - XVII ст.).
20. Місцеве самоврядування в Україні в добу Хмельниччини.
21. Місцеве самоврядування на українських землях у складі Російської імперії (XVIII - початок XX ст.).
22. Місцеве самоврядування на українських землях у складі Австрійської та Австро-Угорської імперій (XVIII - початок XX ст.).
23. Місцеве самоврядування в Україні в період Української держави Павла Скоропадського.
24. Місцеве самоврядування в Радянській Україні в 20-80-ті рр. XX ст.
25. Становлення інституту місцевого самоврядування в новітній історії України.
26. Нормативно-правова база становлення місцевого самоврядування в

незалежній Україні.

27. Світовий досвід організації місцевого самоврядування.
28. Види муніципальних систем в зарубіжних країнах.
29. Сучасні муніципальні реформи в зарубіжних країнах.
30. Структурні та функціональні муніципальні реформи в зарубіжних країнах: порівняльна характеристика.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Що таке місцеве самоврядування?
2. Назвіть основні принципи місцевого самоврядування.
3. Розкрийте зміст теорії місцевого самоврядування.
4. Висвітліть основні норми місцевого самоврядування.
5. Назвіть основні групи правових відносин місцевого самоврядування.
6. Що таке матеріально-правові норми права?
7. Що розуміється під функціями місцевого самоврядування? Назвіть основні функції місцевого самоврядування.
8. Розкрийте основні напрямки місцевої самоврядної діяльності.
9. Що закріплюють норми права місцевого самоврядування?
10. Назвіть головні проблеми комплексного соціально-економічного розвитку самоврядних територіальних утворень.
11. Що таке демографічні основи місцевого самоврядування?
12. Розкрийте сутність поняття територіальні основи місцевого самоврядування.
13. Розкрийте функції муніципальних фінансів.
14. Які ви знаєте основні доходи муніципальних бюджетів?
15. Назвіть основні видатки муніципальних бюджетів.
16. Що таке міжбюджетні відносини?
17. Назвіть основні муніципальні податки та збори.
18. Назвіть основні види міжбюджетних трансфертів.

19. Назвіть основні форми прямого волевиявлення громадян.
20. Розкрийте сутність мажоритарної виборчої системи.
21. Яким чином здійснюється формування виборчих комісій?
22. Назвіть основні форми прямої демократії.
23. На яких принципах базується організація та проведення загальних зборів громадян за місцем проживання?
24. Які органи влади уповноважені надавати право на проведення місцевих референдумів?
25. У чому полягають об'єктивні передумови нормативно-правового розвитку місцевого самоврядування в Україні?
26. Охарактеризуйте поняття місцевого самоврядування.
27. Розкрийте структуру місцевого самоврядування адміністративно-територіальної одиниці.
28. У чому полягають конституційні права та обов'язки громадян України?
29. Проаналізуйте світову практику нормативно-правового забезпечення місцевого самоврядування.
30. Назвіть суб'єкти конституційних правовідносин в системі місцевого самоврядування.
31. Яким чином територіальна громада впливає на організацію роботи органів місцевого самоврядування?
32. Коли був прийнятий статут територіальної громади?
33. У чому полягають головні ознаки територіальної громади як первинного суб'єкта місцевого самоврядування?
34. Яке гарантійне право людини на індивідуальність забезпечує територіальна громада?
35. Охарактеризуйте кількісний підхід до вивчення територіальних спільнот.
36. Назвіть основні форми діяльності територіальних громад.
37. Розкрийте сутність інституціональної структури місцевого самоврядування.
38. Чому є обов'язковою наявність рад в системі місцевого самоврядування?

39. У яких випадках можуть бути припинені повноваження рад?
40. Назвіть головних посадових осіб рад.
41. Порівняйте повноваження сільського та міського голів?
42. На які терміни обираються сільський, селищний та міський голови?
43. Яким чином можна поєднати форми безпосередньої та представницької демократії у здійсненні місцевого самоврядування?
44. Розкрийте роль статутів територіальних громад у здійсненні місцевого самоврядування.
45. Хто є загальнонаціональним виразником волі народу?
46. Яким чином тлумачаться засади народовладдя?
47. Назвіть головні проблеми забезпечення інституту комунальної власності в Україні.
48. Яким чином можна забезпечити матеріально-фінансову самостійність місцевого самоврядування?
49. Розкрийте структуру компетенції місцевого самоврядування.
50. Що таке суб'єкти муніципальних правовідносин?
51. Що таке делегована (доручена) компетенція місцевого самоврядування?
52. Що таке власні повноваження виконавчих органів місцевого самоврядування?
53. Охарактеризуйте делеговані повноваження органів та посадових осіб місцевого самоврядування.
54. Що є підставами відповідальності органів та посадових осіб місцевого самоврядування перед територіальною громадою?
55. Коли з'явилися перші елементи місцевого самоврядування на українських землях?
56. Дайте порівняльну характеристику розвитку місцевого самоврядування в Київському та Галицько-Волинському князівствах.
57. З якого часу Магдебурзьке право набуло свого поширення на українських землях?

58. Покажіть місце козацького самоврядування в політико-адміністративній системі Речі Посполитої.
59. Охарактеризуйте особливості побудови полково-сотенного устрою козацької республіки.
60. Назвіть основні органи самоврядування Запорозької Січі.
61. Коли було ліквідовано інститут гетьманства в Лівобережній Україні?
62. Коли була ліквідована Запорозька Січ царським режимом?
63. Дайте порівняльну характеристику розвитку системи місцевого самоврядування в Наддніпрянській та Західній Україні в ХІХ - на початку ХХ ст.
64. Коли були запроваджені сільські товариства в Наддніпрянській Україні?
65. У яких губерніях Наддніпрянської України земства з'явилися на початку ХХ ст.?
66. З яких органів складалася система міського самоврядування в Наддніпрянській Україні наприкінці ХІХ - на початку ХХ ст.?
67. Дайте порівняльну характеристику розвитку системи місцевого самоврядування в Наддніпрянській Україні в дореволюційні часи та в добу Української Центральної Ради.
68. Розкрийте структуру органів місцевого самоврядування в Україні в добу Гетьманату Павла Скоропадського.
69. Чим відрізнялася структура місцевого самоврядування в Україні в добу Гетьманату та Директорії УНР?
70. Порівняйте структуру органів місцевого самоврядування в Радянській Україні та на Західноукраїнських землях.
71. Висвітліть основні напрямки діяльності органів місцевого самоврядування в Закарпатській Україні в міжвоєнний період.
72. Яким чином впливали органи місцевого самоврядування на вирішення проблем місцевого значення в період "перебудови"?
73. Виділіть основні етапи становлення інституту місцевого самоврядування в

новітній історії України.

74. Коли було прийнято Закон України "Про місцеві Ради народних депутатів Української РСР та місцеве самоврядування"?
75. Яким чином місцеве самоврядування розглядається в Конституції України?
76. Коли було прийнято Закон України "Про місцеве самоврядування в Україні"?
77. Яку роль відіграла Європейська Хартія місцевого самоврядування в становленні інституту місцевого самоврядування в незалежній Україні?
78. Коли був прийнятий Бюджетний Кодекс України?
79. Дайте розгорнутий аналіз правових форм організації місцевого самоврядування в зарубіжних країнах.
80. У яких країнах поширена англосаксонська модель місцевого самоврядування?
81. Охарактеризуйте особливості континентальної моделі територіального управління.
82. Чим відрізняється континентальна модель територіального управління від іберійської?
83. Висвітліть характерні особливості радянської моделі територіального управління.
84. У яких країнах поширені змішані моделі територіального управління?
85. Розкрийте сутність муніципальних реформ.
86. Покажіть мету та завдання муніципальних реформ.
87. Яким чином здійснюються муніципальні реформи в країнах Європи?
88. Висвітліть основні складові проведення муніципальних реформ в країнах Європи та США.
89. Розкрийте характерні особливості проведення муніципальних реформ в Російській Федерації.
90. Дайте порівняльну характеристику проведення муніципальних реформ в країнах Західної Європи та СНД.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Основна

1. *Адміністративне право України. Підручник* / [За ред. проф. Ю.П. Битяка]. – К.: Юрінком Інтер, 2007. – 544 с.
2. *Батанов О. В.* Конституційно-правовий статус територіальних громад в Україні: Монографія / О. В. Батанов [За заг. ред. В. Ф. Погорілка]. – К.: Концерн «Видавничий Дім «Ін Юре», 2003. – 512 с.
3. *Батанов О. В.* Територіальна громада – основа місцевого самоврядування в Україні. Монографія / О. В. Батанов. – К.: Інститут держави і права імені В. М. Корецького НАН України, 2001. – 260 с.
4. *Бориславська О.* Місцеве самоврядування в Україні: теорія та практика реалізації конституційно-правових засад / О. Бориславська. – Л.: Вид-во ПАІС, 2005. - 208 с.
5. *Біленчук П. Д.* Місцеве самоврядування в Україні (муніципальне право). Навч. посіб. / П. Д. Біленчук, В. В. Кравченко, М. В. Підмогильний. – К.: Атіка, 2000. – 304 с.
6. *Бюджетний кодекс України від 8 липня 2010 р. №2456-VI* / Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2010, №50-51, ст.572.
7. *Владимиров К. М.* Місцеві фінанси: Навч. посіб./ К. М. Владимиров, Н. Г. Чуйко, О. Ф. Рогальський. – Херсон: Олді-плюс, 2006. – 352 с.
8. *Гураль П. Ф.* Територіальна громада в Україні. Історико-правове дослідження. Монографія / П. Ф. Гураль. – Л.: Львів ДУВС "Край", 2008. – 468 с.
9. *Делія Ю. В.* Конституційно-правові основи місцевого самоврядування в Україні: проблеми теорії та практики / Ю. В. Делія. – Донецьк, 2004. – 280 с.
10. *Закон України «Про вибори депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих рад та сільських, селищних, міських голів» від 10 липня 2010 р. №2487-VI* // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2010,

№35-36, ст.491.

11. Закон України «Про громадські об'єднання» від 22 березня 2012 р. №4572-VI // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2013, №1, ст.1.
12. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21 травня 1997 р. № 280/97-ВР // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1997, ст.170.
13. Закон України «Про органи самоорганізації населення» від 11 липня 2001 р. №2625-III // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, №48, ст. 254.
14. Закон України «Про службу в органах місцевого самоврядування» від 7 червня 2001 №2493-III // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, №33, ст. 175.
15. Закон України «Про статус депутатів місцевих рад» від 11 липня 2002 р. № 93-IV // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2002, №40, ст.290.
16. Журавський В. С. Державне будівництво та місцеве самоврядування в Україні: Підруч. для студ. вищ. навч. закл. / В. С. Журавський, В. О. Серьогін, Н. Ярмиш. – К.: Концерн «Видавничий Дім "Ін Юре"», 2003. – 672 с.
17. Іванова І. В. Організація місцевого самоврядування в Україні: навч. посіб. / І. В. Іванова. – К.: Професіонал, 2005. – 112 с.
18. Кириленко О. П. Місцеві бюджети України (історія, теорія, практика) / О. П. Кириленко. – К., НІОС, 2000. – 381 с.
19. Кириленко О. П. Місцеві фінанси: Навч. посіб. / О. П. Кириленко. – Тернопіль: Астон, 2004.-192 с.
20. Коваленко А. А. Теорія і практика місцевого самоврядування в Україні / А. А. Коваленко. – К.: Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2002. – 464 с.
21. Козюра І. В. Місцеве самоврядування в Україні (становлення та розвиток): Навч. посіб. / І. В. Козюра, О. Ю. Лебединська. – Ужгород: Патент, 2003. – 224 с.
22. Колпаков В. К. Адміністративне право України / В. К. Колпаков. – К.:

- Юрінком Інтер, 2001. – 752 с.
23. *Конституція України*: прийнята 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України, 1996, №30, Ст.142.
  24. *Кравченко В. В.* Місцеве самоврядування в Україні: історія, сучасність, перспективи розвитку. Навч. посіб. / В. В. Кравченко. – К., 2000. – 206 с.
  25. *Кравченко В. В.* Муніципальне право України. Навч. посіб. / В. В. Кравченко, М. В. Пітцик. – К.: Атіка, 2003. – 672 с.
  26. *Куйбіда В. С.* Конституційно-правові проблеми міського самоврядування в Україні / В. С. Куйбіда. – Л.: Літопис, 2001. – 375 с.
  27. *Куйбіда В. С.* Організаційно-функціональні принципи і методи діяльності органів місцевого самоврядування / В. С. Куйбіда. – К.: МАУП, 2003. – 568 с.
  28. *Куйбіда В. С.* Принципи і методи діяльності органів місцевого самоврядування в Україні / В. С. Куйбіда. – К.: МАУП, 2004. – 431 с.
  29. *Любченко П. М.* Муніципальне право України. Навч. посіб. / П. М. Любченко. – Х.: Вид-во «ФІНН», 2012. – 496 с.
  30. *Мальчин Ю. М.* Історія місцевого самоврядування України: навч. посіб. / Мальчин Ю. М., Чумак В. А. ; Акад. муніцип. упр. - К. : ВПЦ АМУ, 2013. - 296 с.
  31. *Місцеві фінанси*: Підручник [Ред. Кириленко О. П.]. – К.: Знання, 2006. – 677 с.
  32. *Мних М. В.* Місцеві бюджети та фінанси в бюджетній системі України: навч. посіб. / М. В. Мних; Відкр. міжнар. ун-т розв. людини "Україна", Вища шк. політ. лідера. - К. : [Ун-т "Україна"], 2011. - 247 с.
  33. *Муніципальне право України*: Підручник / Кол. авт. [За ред. В. Ф. Погорілка, О. Ф. Фрицького]. – К.: Юрінком Інтер. 2006. – 592 с.
  34. *Падалко Г. В.* Теорія служби в органах місцевого самоврядування в Україні: муніципально-правове дослідження: монографія / Г. В. Падалко. - Х.: Право, 2012. - 284, [1] с.
  35. *Письменний В. В.* Місцеві фінанси: навч. посіб. / В. В. Письменний. - Т.:

Економічна думка, 2012. – 199 с.

36. *Погорілко В. Ф.* Муніципальне право України: Підручник / В. Ф. Погорілко, М. О. Баймуратов, Ю. Ю. Бальцій та ін. [За ред. М. О. Баймуратова, 2-ге вид. доп.]. – К.: Правова єдність, 2009. – 720 с.
37. *Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 р. №2755-VI* / Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2011, №13-14, №15-16, №17, ст.112.
38. *Прохорова В. В.* Місцеві фінанси: конспект лекцій / В. В. Прохорова, А. Р. Кінах; Харківський національний економічний ун-т. – Х.: Вид. ХНЕУ, 2009. – 160 с.
39. *Сунцова О. О.* Місцеві фінанси: Навч. посіб. / О. О. Сунцова. – К.: ЦНЛ, 2005. – 560 с.
40. *Утвенко В. В.* Муніципальна соціально-економічна політика. Навч. посіб. / В. В. Утвенко. – К.: ДП «Вид. дім «Персонал», 2011. – 140 с.
41. *Утвенко В. В.* Теорія та історія місцевого самоврядування. Навч. посіб. / В. В. Утвенко. – К.: ДП «Вид. дім «Персонал», 2015. – 234 с.

Додаткова

42. *Бедрій Р. Б.* Державне будівництво та місцеве самоврядування в Україні / Р. Б. Бедрій, С. Я. Бурда. – Л.: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2012. – 124 с.
43. *Бедь В. В.* Фінанси: Навч.-метод. посіб./ В. В. Бедь, Ю. М. Когут. – К.: МАУП, 2004. – 168 с.
44. *Горбачов О.* Теоретические основы самоуправления / О. Горбачов // Територіальна громада як основа місцевого самоврядування. Матеріали Міжнародного науково-практичного семінару. м. Донецьк 15-18 жовтня 1998 р. – Донецьк, 1999. – С.82-85.
45. *Гудков О.* Роль органов местного самоуправления как выразителей воли территориальных громад в обеспечении прав граждан / О. Гудков // Територіальна громада як основа місцевого самоврядування. Матеріали Міжнародного науково-практичного семінару. м. Донецьк 15-18 жовтня 1998

р. - Донецьк, 1999. – С.86-92.

46. *Державне управління, державна служба і місцеве самоврядування.* Монографія [За ред. О.Ю. Оболенського]. – Хмельницький, 1999. – 412 с.
47. *Державне управління в Україні: Навч. посіб.* [За заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. В. Б. Авер'янова]. - К., 1999. - 266 с.
48. *Іванова Т. В.* Організація місцевого самоврядування в Україні: Навч. посіб. / Т. В. Іванова. – К.: Професіонал, 2005. – 112 с.
49. *Копиленко М.* Місцеве самоврядування: місцева влада і місцева державна адміністрація Української гетьманської держави / М. Копиленко, О. Копиленко // Місцеве та регіональне самоврядування в Україні, 1992. – Вип.3. –С.25-35.
50. *Куйбіда В.* Поняття місцевого самоврядування в Україні / В. Куйбіда, В. Чушенко // Право України. – 1998. – №5. – С.17-21.
51. *Куколевська Ж. Д.* Правові основи місцевого самоврядування: Навч. посіб. / Ж. Д. Куколевська. – К.: КНЕУ, 2006. – 166 с.
52. *Лацимба М.* Як територіальна громада може впливати на вирішення питань місцевого значення / М. Лацимба, В. Бондаренко. – К., 2007. – 108 с.
53. *Малиновський В. Я.* Державне управління. Навч. посіб. / В. Я. Малиновський. – К.: Аттіка, 2003. – 575 с.
54. *Місцеве самоврядування в столиці України* [За ред. О.М. Невелева]. – К., 2000. – 280 с.
55. *Музика О. А.* Доходи місцевих бюджетів за українським законодавством / О. А. Музика. – К.: Атіка, 2004. – 344 с.
56. *Леоненко П. М.* Теорія фінансів: Навч. посіб./ П. М. Леоненко, П. І. Юхименко, А. А. Ільєнко та ін. – К.: ЦНЛ, 2005. – 480 с.
57. *Теорія держави і права.* Навч. посіб. [За заг. ред.. С. Л. Лисенкова, В. В. Копейчикова]. – К.: Юрінком Інтер, 2002. – 288 с.
58. *Ткачук А.* Місцеве самоврядування: світовий та український досвід. Посіб. / А. Ткачук, Р. Агранофф, Б. Тревор. – К.: Заповіт, 1997. – 177 с.

